

ШКОЛСКИ ЛИСТЪ.

202

Одъ овога листа излазе свакога месеца по четири броя. —
Цена му е на год. 4 ф. на по године 2 ф. на четвртъ год. 1 ф. а. вр.

БРОЙ 26.

У Новоме Саду, 14. юлиа 1859.

ГОД. П.

За читанку

изъ природословни наука.

К О Н Ъ.

Конь е найгосподския међу домаћимъ животи-
няма. Колико е лепъ милина е гледати га; незна се
шта е на нѣму лепше и дичниѣ; илѣ оно повносно
држанѣ танке главе, са онимъ великимъ ватренимъ а
паментимъ окомъ, онимъ широкимъ а животнимъ поз-
дрвама, и краткимъ а послушнимъ увомъ; или овај
дивно савиени свилокриви яки и лакъ вратъ, на онимъ
широкимъ, одвише снажнимъ, као одъ тврдогъ че-
лика саливенимъ юначнимъ грудма; или оно саяно-
дако и витостасо тело, и дугокосъ репъ, и оне на
малимъ саянимъ рожнимъ копитама танке и високе,
витке и лаке ноге, на којима као она лакокрила прла
тица одлети и долети.

Юшъ кадъ га господски опреме, пакъ га и до-
баръ юнакъ уседче, онда е дивота една, срце у чо-
веку гракне, кадъ га погледа. Колико е пуњъ господ-
ства кадъ стој, юшъ пунии е поноса кадъ ходи. Како
лепо ноге унакретъ меће, кадъ у коракъ пође; юшъ
лепши е и лепше ихъ баца, кадъ у касъ оде, где
ихъ две и две унакрече диже; и колико е величе-
ственъ кадъ упрошнице скочи, где као жива хала
сможди и уништи све, на што годъ падне; юшъ ди-
внии е, кадъ му се узде пуста, да бегати може; онда

в сушти ветаръ; прелеће поля и долове као олуй, неможе га око догледати. Алъ и есте створенъ за беганъ, и то му е najveћа радостъ, — увекъ е готовъ на то; како нестрпелливо ногомъ копа, едва дочека да га пусте само.

Алъ колико га е Богъ дивна теломъ створио, јошъ дивнија душомъ, — осетљива, и пажљива, любопитљива и научљива, паметна и предосторожна, честољубива и ерчана, и послушна и верна пакъ најдаровитија међу домаћимъ животинијама.

Колико е осетљивъ, свако га најманъ макнуће яхача илъ управляча онога часка презне, зато и есте онако лако управљати га. Колико е осетљива носа, уме воду поиздалѣгъ осетити, и силнога е по пустињи путуюћегъ господара одъ смртне жеђе спасао. Исто тако димъ осети чимъ се најманъ покаже, пакъ немируюћи и немиромъ спавајуће господаре пробудећи учинио е, да е силно реда ватра одма у почетку спажена и угашена била, која би другачије грдне пожаре причинила била. Колико е оштрогъ ока, и у мраку доникле види, и силнога е господара мимо рупа и язбина сигурно пронео, где би онај најнесретније прошо. Колико е осетљива ува, сваки гласакъ чуе, и многи е господаръ узъ нѣга као низъ верногъ стражара спавао, а у опасности пробуђенъ и спасенъ био.

Конъ е за чудо любопитљивъ и пажљивъ; све штогодъ око себе ново види загледа и онюшуе, и душе и хрже, — и ово е за пажљиве господаре много реда одъ велике користи било; нове амове и кола, новогъ друга илъ слугу по читаве сате уме да гледа, ока несмећући съ нѣи, да ихъ само добро уочи и позна; а како пажљиво сваку речъ господарову слуша, чисто му се са ока и ува види, како ихъ вата и погађа да послуша.

За чудо е колико памтити уме; запамти сваки

путъ и сваку стазу, којомъ е само едaredь прошло, и у мраку ихъ болъ погоди негъ веѣа; пакъ у ноћи е кадкадъ пробитачније на нѣга ослонити се него на себе; шта га е неброено господара у колима базбриге спаваюћи, било данъ илъ ноћъ лепо и мирно кући донер.

Познае господара свогъ не само по лику, него и у мраку по говору и ходу и аљинњи, и позна га после много година пакъ му хрже и радуе се.

Колико е научљивъ, научи пропнице ходити, клечати, чловити, крозъ обруче и венце просекавати, на удешене танке дуварове натрчати и пробити, на тактъ илъ музику играти, вртити се; научи команду као и други войникъ, и даде се за битку и бой готово болъ негъ овај извештбати; учини се на заповестъ боланъ, пакъ поерѣе и падне, и лежи и ѣути безъ одуха као мртавъ, и опетъ на заповестъ скочи и весело игра; научи брояти и брове знакма казивати, само што не-проговори; свечба и разумева говоръ безъ никакве особите науке, пакъ самъ колма бунару штали и пр. доѣе илъ оде; свраѣа лево и десно, и стане илъ поѣе пре негъ што га узда опомене ако е само чуо и сазнао, куда е намерио господаръ, — толико се за наметногъ држи, да се у песмама Марко са своимъ шарцомъ разговара.

Конъ е врло честолубивъ. Ако е у бой иѣи, чисто му се види веселъ и отиманъ да се надмеѣе и мегданъ одржи. Опремлвнъ и накиѣенъ понесе се као сустанъ човекъ, као да зна да га онда сви гледе. Венераловъ конъ адютантовогъ натрагъ гура и неда предае изаѣи. При утркиваню прекине се, и силанъ е пре пао, негъ пута дао; сунарника свега изгриве и изколъ, а неда проѣи.

Гдекои конъ оѣе одъ свачегъ непознаторъ надкадъ одъ маленкости шушня трия крне грудве землѣ

илъ камичка да зазре; многи се одъ мунѣ и грома поплаши, пакъ као помаманъ упропнице скаче ил' бежи; алъ даде се на све ово брзо научити, и онда е најсрчанији одъ сви животиня; онда се готово ни за кою опасностъ незна, на кою неби наишао, у ватру и у воду иде, у опрете бајонете улети, у копља ускочи, низъ топова најстраотнији тресањ у облаку дима и пламена на месту као укопанъ стои.

Најчудније е и знаменито оно предесећанъ као предвиђене смрти свое илъ господарове, што се на некимъ коњма спажало, кои онај данъ ништо нису хтели у бой изаћи, него су се бацали и беснили, кое никадъ донде чинили нису.

Алъ круна нѣгови по човека вредности, то е нѣгова одданостъ и верностъ. Кадъ е господаръ узъ нѣга, онда се чини као да низашто около себе осећаня нема, него само за нѣга, тако пази да послуша сваку речъ, сваки мигъ, свако макнуће, саму намеру и помисао. Колико е одданъ и веранъ, ни мртва господара неоставља, него га брани, и за нѣга се свети, докъ самъ непадне, — и силанъ е непријатељ текъ онда страдао, кадъ е коња убиенога сунарника свогъ освоити хтео; а колико е силнимъ господарима коњ животъ спасао, ни броя се незна; у бою скочи илъ прилегне, извие се илъ склони и ударце увара, или у невољи на лаки и брзи ногу излети и главу изнесе. Па само са тога еднога би онъ првенство међу свима животиняма заслужио, алъ то ова красна и вретна животиня и у свакомъ другомъ призреню заслужуе.

Изъ свега досадъ реченога чини се, као да е Богъ при ствараню овогъ дивногъ животна све, што ноде е ваљнога животиняма одредио дати, овоме дао: лепоту, снагу, итрину, срчаностъ, честолюбие, паметь, гаучљивостъ, верностъ и више други превосходства.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

www.unibooks.rs

Сва та телесна и душевна својства учинила су, да су га люди одма у почетку света заволели, па као помагача и верна друга у свој домъ примили, да своју срећу и несрећу, зла и беде, веселя и радости, у биткама и боевима као и у мирне дане са њиме деле. И онај први човекъ, кои е коня уватио и припитомио, па га своимъ слугомъ и помагачомъ начинио, више е людскомъ роду добра учинио, него највећи завоеватели и јунаци. Конь е еданъ одъ највећи дарова Божиј людма. Шта би једанъ човекъ безъ овога врсногъ животна радио, ни живъ безъ нѣга неби био, ни данасъ, кадъ е небровне помоћи и одбране за животъ себи смислио и изумео, а некмоли у она прва недотупавна и глупа времена. Безъ коня неби се ни одъ дивљи зверова, гдели одъ остали непријатеља одбранили мого; безъ коня нема завоеваня ни победе, ни уређене државе; безъ коня нема трговине, ни путовањя, ни саобрштая светскогъ, а безъ овога нема художества, ни наука, ни историе; народи се неби съ места помицали, сваки би онде где е постао, остао и пропао, никадъ му се у свету неби ни имена знало.

Правогъ порекла и отечества коню незна се, као ни осталимъ домаћимъ животиняма, ербо су га люди јошъ одъ најстариј времена припитомили, пре негъ што се писма знало, да намъ е спомена и славе оногъ остати могло, кои га е први укротио. Сва е прилика, да е Азия отечество и порекло, и чини се да е отуда у све краеве света разнешенъ и негованъ.

Колико су га люди свудъ неговали, најболъ се отудъ види, што ихъ данасъ по разлики неге и предела, величиномъ и снагомъ, лепотомъ и добротомъ, бојомъ и шарама толико различити врсти има, како готово ни одъ едне више животинѣ нема. Свака земља, сваки предео има данасъ свое собствене врете коня.

Одъ наши коня банацки су и бачки већи и за терете у равницама годни, али су лени и трули, а еремеки су мањи, алъ бадри и тврђи, и за брдо удесни. У нашемъ царству хвале се маџарски и ерделски као најбржи, па за јахаће најбољи, моравски чески и полски као најтврђи, и за домаћу послугу најпостояни, а крањски и штаерски као највећи и најтежк, и за тегленъ терета најудесни. У Европи су данасъ енглески и шпански најбољи, алъ ту се и највештије тимаре. Алъ први надъ свима у свету, то су арапски, и међу њима највретни, најгосподски и прави царски то су пепеляви. Арапски су коњи најживотни и најбржи, најтврђи и најпоуздани, најпаметни и најдоброћудни, најлепши и најпоносни, пакъ зато и на гласу први и најскупоцени; и кадъ нашъ најбољи 3. до 400, а лошии 30 — 40. фр. кошта, плаћа се за лошиегъ арапскога 3. до 5. а за болџа 10. 15. до 20. илјада фр.

Како озго реко, сва красота и ваљаност коня зависи само одъ удесне неге и тимареня, и само се на тима коњма сва та гореноменуџа лепота ваљаност и вретност види; а другие не. Кои коњи одъ раногъ ютра до мркле ноћи, па сѣ дана у данъ бездушне терете вући илъ и плугове теглити мораю; кои при томе бездушномъ и безодморномъ послу и кинџню ни толико ране недобияю, да се баръ сито наведу, него се са оно мало злеудне и нечисте зоби илъ сена, илъ уђе траве и сламе задовољити мораю; и које коњи при томе грдномъ послу а удој рани, јошъ и онда, кадъ се одъ тешкогъ умора едџа сѣ места мицати могу, бездушногъ газде камџия тако немилице бие и гони, да се сваки човекъ, кои иоле осеђаня има, бедноме скоту сажалити и на душмански поштунак грозити и стресати мора, — онда ние ни чудо, да се на тим коњма ни трага од оне лепоте и поноса невиди.

Сасвимъ другачиє Арапъ свогъ коня држи и чува и пази. Онъ га уме са највећомъ вештиномъ вољомъ пажњомъ и постојанствомъ тимарити. Онъ пази свогъ коня, као брата свогъ; ни ружне речи нерекнему, нитъ даде рећи, и већма чистоћомъ раномъ и радомъ чува коня негъ себе самогъ, по оной пословици: одъ ова три рада, нетреба ни најпоноснии човекъ да се стиди; одъ рада за свогъ оца, за свога госта, и за свога коня; то су Арапу највећа блага; ние чудо, да су њини конји најболји, и да сва горепоменута преимућства у најпревосходниємъ степену имаю.

(Продужиће се.)

З м и е.

(Једна лекција изъ парав. историје.)

Одъ сви врсти животина, кое се око насъ наоде, ние ни една тако презрена, као што су змие: неки люди беже одъ њъ и страше е се или се гаде тако, да се немогу уздржати. То све отудъ долази, што люди змие за Богъ зна какве непријатељ и душмане людске држе. А оне нису башъ тако опаке, ма да е добро чувати ихъ се, и пазити одъ њи.

У Европи, особито око насъ, врло е мало врсти змий, и међу овима ихъ е врло мало гуји отровница.

Међу овимъ отровницама најглавниа е гуја пепелюга (die Kreuzotter) која по брдима на жупама, где ягоде расте пребива, али има ихъ и по низама и баровитимъ местима близу планина.

Пепелюга е по две стопе дугачка, по еданъ палацъ дебела, мркопепеляста отудъ име пепелюга, и има по леђи одъ главе до репа одну црну изкривудану пругу, и у изкривутинама мале црне пеге. И преко главе има црну попречно пружену пругу. У устима има са сваке стране по 10. кратки, танки, ош-

три зубића, а озго еданъ велики отровни зубъ; и неколико манѣ за њимъ. Овай е зубъ шуналь и стои за едну бешичицу пуну отрова приповењъ. Кадъ ова отровница кога зубомъ уеде, зубъ у тай махъ пригвѣчи ону бешичицу и одма отровъ крозъ шупљину зуба у рану прене.

Коегъ та несреќа постигне, дага било ова било ма која друга отровна змија уеде, најболъ учини, ако одма рану устма исисеа или е изпржи, метнувши живъ угљѣнъ на ню, или запалѣну трудъ. И лютине као што е яки цеђъ, витриолъ и пр. помогну одъ отрова тогъ. Најболъ е лекару отићи, онъ уме све што е нужно најболъ наредити.

Најопасни е уедацъ отровне змије на якој врѣбини, и кадъ е човекъ врло знојванъ; и где се брзо одотровъ неупотреби, ту може после неколико сати смртъ слѣдовати. Увдене манѣ животинѣ, умру за неколико минута. Само е ежъ едина чудна животинѣца, којој уедацъ ови змија нешкоди, и не само то, него се зна, да ежъ башъ ту отровницу заедно с' отровомъ у највећу сласть пождере.

Друга врста отровне змије, која се у южнимъ пределима нашегъ царства находи, то е пегава пепелюга (*die gemeine Viper*) која е той горепоменутој врло подобна, само е малко дужа, и има по леђи наместо оне црне пруге четиръ реда црни пеге отудъ и име пегаве пепелюге. У ове е отровъ далеко жешћи. Найвише е се находи у Млетачкимъ пределима.

Овој е подобна рогата пепелюга (*die Sandviper*), само е мања и има на край главе на нюшки еданъ узправљѣнъ меснатъ рожићъ отуда и име; највише е се находи у приморю, особито око Реке (Фиуме) по Далмацији и у Банату около Мехадије; и ова е врло опасна.

Све остале врсте око насъ живећи змија, не само

и да нису шткодљиве, него су и полезне животинѣ, кадъ се гледне, колику гомилу досадни и шткодљиви буба и остали животинѣца оне пождеру.

При свему томъ опетъ е саветниѣ уклонитисѣ одъ сваке змие ванъ кою човекъ добро познаѣ, да ние опака. Найбезазлениѣ су Слепиѣ (die Blindschleiche) и обична водена змия (die Ringelnatter) коиѣ кодъ насъ много има по шуми и башти, по води и кадкадъ и у куѣама, изподъ каменя и дрвля.

Обичну водену змию башъ неби никадъ туѣи и проганяти требало, башъ ако би е кадкадъ уватили, да се и у подрумъ увуче и да млеко лоче. Она е врло полезна животиня, ерѣ силни гадъ потамани, мишеве повата илѣ разтера, ова се даде и приучити и буде врло питома.

У врелимъ предѣлима има много више и много опасниѣ и страотниѣ врсти змие. Ове нису тако ружне, него ихъ има шарени и врло лепи боя и шара. Алѣ њиово подмукло вребанѣ, пиштанѣ, изненада искренуѣе и особито њиовѣ лютѣ и смртоносанѣ отровѣ чини ихъ страшилкомъ сви люди у онимъ краевима.

Велика илѣ царска змия (die Riesenschlange) на јужноазиятскимъ островима тако е яка, да не само овцама и козама, него и волу, кадъ га довати да се око њѣга обмота и стегне, све кости искрши. Ово се чини невероятно, кадъ знамо, да змие немаю ни ногу ни ноката, и да готово никакви ни зуба немаю. Алѣ ова е змия преко 20. стопа дугачка, и има у своимъ мишцима нечувену снагу.

Чегртуша (Klapperschlange) у сѣверной Америци, дугачка е 5. стопа илѣ мало яче, а дебела е као човечия рука. Њѣзинѣ е отровѣ, што изподъ оногъ отровника зуба стои, тако лютѣ, да одъ њѣ уеденѣ човекъ после неколико минута умрети мора. Али одъ

нѣ се може човекъ сачувати и уклонити, ерѣ она са онимъ на край репа находећимъ се рожнимъ корицицама као звечкама тако звекће, да се издалека чуе.

Готово све змије вребаю свой изъ потае ловъ, пакъ наедаредъ изъ траве илѣ изподъ камена илѣ стене смукну и увате га. Неке се узпужаю на дрва, пакъ се отудъ на мимопролазеће животинѣ баце. Све су змије врло срдљиве, у часу се разяре, и онда ниодчега незазиру него наилазе као и луде. И опетъ ихъ човекъ, па и оне најопакије надбие. Найлакше е змию онда уватити, кадъ се сита наждере и преждере. Змија прогута уловљене и угнављене животинѣ целокупно заедно с' кожомъ и костима несажватано, и кадъ е која кою повећу животинѣцу прогутала, онда лежи тако небрижно и недотупавно, да ни утећи неуме, и люди е батинама утуку. Другчие е змија врло брза, и брзо бежи. Нѣно се тело састои изъ небровии вртала, која су са якимъ свезама едно за друго повезана, и опетъ тако удешена, да се змија и скупити може и брзо и здраво одпустити.

Колико годъ су змије опасне, опетъ су и полезне. Црва, пужева, мишева, гомилама оне подаве: на летеню она своимъ разколѣнимъ езикомъ, коегъ као стрелу изъ уста пруже увате бубе и муве.

Змије се много некоте; а окромъ човека, кои ихъ са прирођенимъ гаденѣмъ некимъ гони, имаю змије јошъ и много тица и сисатица, као душмане свое. Ђжа смо озго споменули. Исто су тако свинѣ, кое змию гдегодъ увате пождеру, а тако су и ласице, творове, язавци, соколови, крешталице и роде, кое све за змијама ходе, и нѣи тамане.

Огревн.

(Изъ нар. исторіе.)

За огревъ узимлю се іошъ одъ найстаріи времена шумска дрва, и неброена колена люди живили су на свету и помрли, и ние имъ ни на умъ падало, да може и друго што за огревъ поднети, ил' да може време доћи, да ће дрва нестати, ил' да ихъ неће за огревъ доволно бити. А време то озбиља дође. Кодъ насъ текъ починѣ, а у другима е земляма већъ одавно почело. Ту оскудностъ дрва највише су привели господари одъ шума, ербо су се отимали, да дрва у новацъ учине, а нису ктели да помисле, да њини потомци неће моћи новце у дрва и шуме учинити.

Една буква ил' еданъ чамъ потребуе најманѣ 40 година дана, докъ толико узрасте, да се могу одъ њѣга цепанице сећи; а да изгоре, нетреба му ни толико сати, некмолъ година.

Ко свою шуму не штеди и непази, да на едномъ краю исто онолико расте, колико е на другомъ краю сече, тай шкоди себи и целой околинѣ својой. Лакоумимъ сеченѣмъ шуме не само да дрва нестает, него се и земљи и пределу ономъ благотворна влага отима, и предели се ветровима излажу, кои најплодниѣ землѣ изсуше и изветре, пакъ неплоднимъ начинѣ, ерѣ нема дрва, да ихъ закланяю.

За чуванѣ шума и вешто поступанѣ са шумама наређени су у свима мудримъ државама шумари, кои се о овомъ бринутѣ имаю, и брига е ова врло важна, ерѣ ми требамо од шума не само огревъ него и грађу за куће и дрво за силне друге потребне алате справе и нуждне покућне ствари.

Алѣ болѣ него највештѣи и најмудрѣи шумари, и болѣ него сви ускуцъ люди, што годѣ ихъ на свету има, састарао се Богъ за сачуванѣ шума, кадѣ насъ

е навео, да смо и други ствари нашли, кое као и дрво илѣ јошѣ болѣ негѣ дрво за огревѣ поднети могу.

Те ствари су каменити угалѣви и тресетѣ.

Каменити угалѣ исто се онако изѣ землѣ копа као што се руде копаю. Енглеска га дае међу свима европскимѣ државама највише. Енглези су први почели тај угалѣ тражити и за огревѣ употребљавати. И они су први били, кои су вредност тогѣ угла познали и кои су га за огревѣ припремити умели. У Енглеској се употребљава каменити угалѣ не само за ватру у парнимѣ лађама и колма, него и за домаћи огревѣ, за огњишта и пећи.

Сѣ почетка е трошењу угла и употребљавању за огревѣ то сметало, што у нѣму смоле и сумпора има, кои на ватри јако смрде и люде загушују. Алѣ люди су наскоро изумели начине смолу и сумпорѣ излучити, и онда е овај угалѣ за огревѣ неизказанѣ. Доцније су пронашли люди начине, изѣ истогѣ угла едну горећу пару излучити, коју данасѣ за осветљавањѣ улица и дуђана по варошима употребљују и болѣ светли негѣ икоји зейтинѣ илѣ икое свеће. Та пара зове се светлећи илѣ осветљуюћи гасѣ (Leuchtgas). Онѣ се даде и одѣ дрвета, и одѣ зейтина и други горећи ствари правити, алѣ где га много и ефтино треба ту е угалѣ најпречи и едини, изѣ коегѣ се прави. Тај гасѣ може врло лако и пагубанѣ бити, ерѣ е загушљивѣ, и удави люде, кадѣ га дисати мораю, зато валя луле и славине, одѣ кудѣ гасѣ тече, увекѣ добро затварати, и неваля у затворенимѣ и малимѣ собама гасѣ тај да гори, и собе такове треба чешће ветрити илѣ на одушке непрестано отворене држати.

Каменитогѣ угла има различни врсти, најболѣи е онај, што е угасито црнѣ, сјанѣ и тако тврде, да се политирати даде. 12 фунти најсувлѣгѣ и најтвр-

ижегъ буковогъ дрвета едва толико ватре даде, колико у 7 фунти угля, то е дакле текъ у полу. Тай угаль зове се црни илъ сѣйни угаль.

Млого е кртии пакъ и маиъ вреданъ мрки угаль. У таванима мркога угля налазе се јошъ читава целокупна дебла заедно са гранама лишћемъ и плодовима, и могу се јасно познати, каква су, и у кои родъ спадаю; алъ и угаль е овај дрвету тако подобанъ, да би га многи за спалъно дрво држали. Одъ овогъ угля најболъ горе онај што е тврђи и сѣйни; а што е кои кртии и више на обично дрво наликъ, тимъ слаблю ватру дае. Најлошии е онај, што е тако кртъ, да се међу претима као грудва землѣ распаде; овај се угаль мора најпре квасити, пакъ у калупе стезати и сушити, и текъ онда може за огревъ поднети.

Колико е наше царство углѣмъ богато, то се јошъ проесапити неда, еръ се текъ одъ скоро угаль копати почео.

Године 1819. добило се у целомъ царству и црногъ и мркогъ угля укупъ само два милиона центи, а године 1851 изкопано е више одъ двадесетъ милиона. Највише се данасъ добива изъ Ческе, како црногъ тако и мркогъ угля; после долазе по реду какога све маиъ даю: Шлезия, Моравска, дойна Аустрија, Штаерска, Маџарска, Галиция, горня Аустрија, Кранъска, Банатъ, Ломбардија, Далмација, Млетачка, Истрија и Тиролска.

Угаль се мора дубоко изподъ землѣ вадити, а тресетъ се озго на връ землѣ находи. Онъ се састои изъ густо уплетени конаца жабоквечине и други ситни растѣнија, и има га само илъ у барама илъ на онимъ местима, где е кадгодъ бара било. Ко ће да га вади, мора најпре воду на ярке одпустити, после тресетъ одвалъвати и на гомилама сушити. Оно што е мекше, стеже се као и блато у калупе. Што се кои

тресеть сушенѣмъ веѣма сбегне и усане, то е больи; наиситни калѣви трасета даю найболю ватру.

Тресета налази се много у Краньской, Галици, Ческой, Моравской, Штаерской, Коружкой, у Салцбургской и дойной Аустрии, у Лолбарди и у Млетачкой.

Примеръ за наизустни рачунъ.

У одной вароши, али у веѣмъ селу има иѣ 10. куѣа што су свечари о Бурѣеву дну; една куѣа потроши 100 фр. друга 80 фр., две по 60 фр. една 50 фр. а 5. по 40 фр на часть, колико то износи свега?

Исто иѣ толико свечара има о св. Аранѣелу, те потроше опетъ толико, додай и ту суму къ оной.

О св. Николи има ихъ дваредъ толико и потроше збия дваредъ толико, а исто е тако и о св. Ювану, — додай и то.

Узми да се на сва остала свечарства потроши само една треѣина одъ те целе суме, додай и то, и сбири све уедно, да видимо шта то износи на одну годину?

А шта износи за 30 год? а за еданъ людскій среднѣй векъ т. е. 60. год? Толико дакле попию за еданъ векъ свечари, да се изопию и посваѣаю а богме гдигди и потуку и юшъ грѣа и срамотна чуда почине.

Гдигди се потроши и много више, алъ то неѣмо рачунати, него разбѣй ту суму на четворо, те да се само една четвртина потроши, било би веселѣ паметнѣ, безъ пьянства и сваѣе и неприятельства и срамоте, — а колико би новаца у селу остало за 60 година?

Лепшѣй и светѣй, Богу и свомъ свецу угоднѣй би

WWW.UNILIB. RS

УЧИТЕЛСКИ БИБЛИОТЕКА

обичай био, кадъ би се у место што се толико дае за опой и срамоту, само четвртина са своима паметно и поштено потрошила, а две четвртине оставе у сандукъ, последня четвртина на школу и цркву поклонила, — колико би за 60. год. остало у сандуци и кесама? а колико би школа и црква имала? Дакле само за еданъ човечий векъ школа би и црква имала толико добара, да би се то село за учителъ и свештенике за навекъ састарало, нитъ би требало бира купити и давати. Паметанъ и поштенъ човекъ ради увекъ оно, што увиђа да е паметно и поштено и добро; тако е радю одкадъ е света, и тако ће радити до века; а никои угуреузъ ние га кадаръ смести. Кои се први заветуе ово радити, ко буде и кодъ свое добре и поштене субраће израдио, да се и они заветую, да на тай свой светий данъ овако јошъ светие дело учине, онъ ће и они ће свогъ села први и највећи добротвори бити, јошъ за свога живота ће веће и светие радости дочекати, него што су она бурна веселя; то едно дело задушние ће имъ бити него цео осталий векъ; то ће имъ остати најсветия успомена за навекъ, па кадъ имъ ни пепела овде не буде, њина ће се имена и њине душе светити и благосиљати. —

Трон пріятели.

Не повѣравай се пріятељу, докъ се, у невољи будући, о искренности његовой подпуно увѣрио ниси. Много е веќий брой пріятеља при столу и гостби каковой, него на тавничнымъ вратма.

Човѣкъ њѣкѣј имао е три пріятеља. Онъ е двоицу одъ њихъ веома любіо, еръ су га свагда любовно и съ искреносћу предусретали; трећегъ пакъ уважавао е онъ — и ако му е овай најискреніи био — врло мало, еръ му се онъ безъ свакогъ ласканя, поредъ

мало рвчій, свагда одвећъ озбиљнымъ показывао. — Едномъ буде онъ у судъ на одговоръ позванъ. „Кои ће васъ,“ рекне онъ садъ своимъ пріятељима „самномъ ићи, да невиностъ мою посвѣдочи? — Врло самъ обтуженъ и судія се на мене яко люти. —“

Првѣй се одъ нѣихъ одма почне извинявати, да не може збогъ другихъ послова съ нѣимъ ићи, остави га и оде себи друге пріятељ тражити, и причисли се овима. Другѣй га съ тугомъ одпрати до суднице, но боѣћи се судіе, остави га овде и врати се на трагъ. Трећѣй, у комъ е онъ најманъ повѣреня имао, уђе съ нѣимъ унутра и сведочио е поредъ нѣга съ таквомъ охотомъ, да га судія за сасвымъ невиногъ прогласи, и тужбу, која е противъ нѣга была, одбацы.

Свакѣй човѣкъ има на овомъ свѣту такође трое пріятељъ, алъ како се придржаваю нѣга ови пріятељи при часу смрти, кадъ га праведный судія на одговоръ позове? — Новцы и сва овака земна блага, највѣрнѣи човѣка пріятељи, изневѣре га и оставе најпре, пакъ и не полазе съ нѣимъ. Родови и пріятељи нѣгови, кои сваку срећу съ нѣимъ дѣле, отпрате га истина до гроба, до врата вѣчности и правосудія, плачу и туже за нѣимъ, али га наскоро самога тамо оставе, и врате се у свое домове. — Но трећѣй нѣговъ пріятељ, когъ онъ у животу свомъ најчешће презире, — добра дѣла и чиста совѣсть нѣгова, прате га до самогъ престола правосудія, излазе тамо напредъ, заступаю га, говоре за нѣга, оправдаю га, и израде му помилованъ и вѣчиту славу у преблагогъ Творца.

превео

А. Милайловићъ
предуготовникъ.